

ЗАСТОСУВАННЯ СЕНСОРНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ В РОЗВИТКУ КОМУНІКАТИВНИХ НАВИЧОК У ДІТЕЙ З ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМИ ПОРУШЕННЯМИ

Анна ЧОБАНЯН,
кандидат психологічних наук, доцент
кафедри спеціальної та інклюзивної освіти,
Сумського державного педагогічного університету
імені А.С. Макаренка м. Суми,
[*chobanyansspu@gmail.com*](mailto:chobanyansspu@gmail.com)
Маргарита ХОЛОШЕНКО,
магістрантка спеціальності 016 Спеціальна освіта
(016.02 Олігофренопедагогіка)
Сумського державного педагогічного університету
імені А.С. Макаренка, м. Суми,
[*holoshenkom@gmail.com*](mailto:holoshenkom@gmail.com)

Анотація. У контексті сучасних наукових досліджень, особливу увагу приділено вивченню сенсорної інтеграції як фундаментального процесу, необхідного для ефективного розвитку комунікативної компетентності у дітей з інтелектуальними порушеннями. Значення сенсорної інтеграції полягає не лише в обробці сенсорної інформації, але й у забезпеченні основи для розвитку мовлення, соціальної взаємодії та адаптивної поведінки. Розділ монографії аналізує, як сенсорно-інтегративні методи можуть використовуватися для поліпшення комунікативних навичок та соціалізації дітей, сприяючи їхньому більш ефективному включенню в соціальне середовище та подоланню існуючих бар'єрів у спілкуванні. Застосування інноваційних підходів, таких як арт-терапія та цілеспрямовані психомоторні вправи, в рамках сенсорно-інтегративної терапії, відкриває нові перспективи для розвитку індивідуальних потенціалів кожної дитини. Важливість інтегрованого підходу, що об'єднує сенсорну інтеграцію з іншими корекційно-розвивальними заходами, підкреслюється через демонстрацію позитивного впливу на комплексний розвиток дитини, зокрема на формування її мовленнєвих та комунікативних навичок. Таким чином, розділ спрямований на висвітлення потенціалу сенсорної інтеграції у якості ключового

інструменту для підтримки та розвитку дітей з інтелектуальними порушеннями в сучасному освітньому та соціальному контексті.

Ключові слова: сенсорна інтеграція, інтелектуальні порушення, комунікативна компетентність, арт-терапія, психомоторний розвиток.

Chobanian A., Kholoshenko M. Application of sensory integration to improve communication skills in children with intellectual disorders

Абстракт. In the context of modern scientific research, special attention is paid to the study of sensory integration as a fundamental process necessary for the effective development of communicative competence in children with intellectual disabilities. The importance of sensory integration lies not only in the processing of sensory information, but also in providing the basis for the development of speech, social interaction and adaptive behavior. The article analyzes how sensory-integrative methods can be used to improve communication skills and socialization of children, contributing to their more effective inclusion in the social environment and overcoming existing barriers in communication. The use of innovative approaches, such as art therapy and purposeful psychomotor exercises, within the framework of sensory-integrative therapy, opens new perspectives for the development of the individual potential of each child. The importance of an integrated approach that combines sensory integration with other corrective and developmental measures is emphasized through the demonstration of a positive impact on the comprehensive development of the child, in particular on the formation of his speech and communication skills. Thus, this study is aimed at highlighting the potential of sensory integration as a key tool for the support and development of children with intellectual disabilities in the modern educational and social context.

Key words: sensory integration, intellectual disabilities, communicative competence, art therapy, psychomotor development.

Актуальність. Застосування сенсорної інтеграції як методу корекції та розвитку комунікативних навичок у дітей з інтелектуальними порушеннями стає все більш актуальним у сучасній корекційній психопедагогіці. Розвиток мовлення та комунікативних навичок є ключовим аспектом соціалізації та інтеграції дитини в соціальне середовище. Сенсорна інтеграція, метод, розроблений А. Дж. Айрс у 1960-х роках, відіграє важливу роль у формуванні базових сенсорних процесів, які є фундаментом для навчання, поведінки та соціальної взаємодії [1].

Основна ідея сенсорної інтеграції полягає в тому, що ефективна обробка сенсорної інформації з різних джерел (зору, слуху, дотику, вестибулярної та пропріоцептивної систем) є вирішальною для адекватного сприйняття світу, розуміння себе в ньому та ефективної взаємодії з оточенням. Діти з інтелектуальними порушеннями часто зазнають труднощів у цих сенсорних процесах, що негативно позначається на їхньому навчанні, соціальній адаптації та мовленнєвому розвитку.

Ефективне застосування сенсорної інтеграції в корекційній роботі з дітьми з інтелектуальними порушеннями передбачає створення спеціально організованого терапевтичного середовища. Це дозволяє дитині взаємодіяти з різноманітними сенсорними стимулами в контрольованих умовах, сприяючи таким чином розвитку її здатності до сенсорної інтеграції. Активності, які використовуються в такому середовищі, можуть включати ігри з використанням різноманітних текстур, заняття з арт-терапії, вправи на розвиток вестибулярної системи та пропріоцепції. Ці заняття не тільки стимулюють сенсорні системи дитини, але й сприяють розвитку її мовленнєвих навичок, зокрема, через покращення здатності до сприйняття та обробки слухової інформації.

Значення сенсорної інтеграції у розвитку комунікативних навичок особливо велике для дітей з інтелектуальними порушеннями, адже воно відкриває шлях до більш ефективного навчання та соціалізації. Через покращення сенсорної інтеграції дитина отримує змогу краще розуміти навколишній світ, легше навчатися новим мовленнєвим моделям та ефективніше спілкуватися з оточуючими, що є ключем до її соціальної інтеграції та успішної адаптації в суспільстві.

Метою даної роботи є дослідження та аналіз ефективності застосування методів сенсорної інтеграції для покращення комунікативних навичок у дітей з інтелектуальними порушеннями, виявити, як інтегративні методики впливають на мовленнєвий розвиток та соціальну адаптацію дітей зазначеної категорії, а також оцінити потенціал сенсорної інтеграції як інструменту для розширення можливостей їхнього комунікативного розвитку.

Виклад основного матеріалу. Огляд наукових джерел, представлений у даному дослідженні, розгортає комплексний аналіз проблематики сенсорної інтеграції та її впливу на психомоторний і мовний розвиток осіб з інтелектуальними порушеннями. В рамках цього аналізу, особлива увага приділяється дослідженням, які демонструють, що впровадження терапії, заснованої на принципах сенсорної інтеграції, у

комплексний підхід до корекційної освіти може суттєво поліпшити якість життя дітей, сприяючи їхній соціалізації та адаптації в соціальному середовищі.

Зокрема, дослідження Е. Мюррей, виявило значний вплив сенсорної інтеграції на загальний розвиток дитини, включаючи її здатність до навчання та взаємодії з оточуючим середовищем. Автор визначила, що раннє втручання та застосування терапевтичних методик, заснованих на концепції сенсорної інтеграції, можуть істотно покращити моторні та когнітивні функції у дітей з порушеннями інтелекту [7].

Аналітичний огляд роботи Ш. Лейн підкреслює значення сенсорної інтеграції у формуванні соціальних навичок і поведінкових реакцій дітей. Ш. Лейн вказує на те, що діти з дефіцитами в області сенсорної інтеграції часто зіштовхуються з труднощами в соціальній взаємодії, що негативно впливає на формування їхньої самооцінки та встановлення стосунків з однолітками [7].

У роботі А. Банді та Е. Мюррей досліджено ефективність терапевтичних втручань, заснованих на принципах сенсорної інтеграції, в контексті їх впливу на дітей з синдромом дефіциту уваги та гіперактивності (РДУГ) та аутизмом. Автори констатують, що такі втручання сприяють зниженню рівня гіперактивності та поліпшенню зосередженості уваги серед зазначеної категорії дітей [7].

Дослідження, проведене Дж. Рейтом у 2018 році, розкриває неврологічну основу сенсорної інтеграції, демонструючи взаємодію між мозковими структурами, відповідальними за обробку сенсорної інформації. Дж. Рейт акцентує на необхідності глибшого розуміння цих механізмів для розроблення ефективних методик лікування.

Аналіз роботи Л.Фельдман Барретт (2021) висвітлює потенціал застосування принципів сенсорної інтеграції в освітньому процесі, зокрема через адаптацію навчального середовища до сенсорних потреб учнів. Автор стверджує, що така адаптація може сприяти підвищенню рівня уваги, мотивації та навчальних досягнень учнів [2].

У сукупності, представлені у цьому огляді дослідження підкреслюють багатогранний вплив сенсорної інтеграції на розвиток особистості та її адаптацію до навколишнього світу, а також вказують на важливість подальших наукових розвідок в цій області для розробки ефективних діагностичних, лікувальних та освітніх стратегій для осіб з порушеннями сенсорної інтеграції.

Соціалізація та інтеграція в соціум осіб з інтелектуальними порушеннями є ключовим напрямком сучасної дефектологічної науки. Розвиток комунікативних навичок у таких осіб вимагає комплексного підходу, який включає не тільки освітні, але й соціальні, психологічні, та медичні аспекти [4]. Дослідження показують, що ефективність комунікації тісно пов'язана з рівнем сенсорної інтеграції, тобто здатності мозку адекватно обробляти та інтерпретувати сенсорну інформацію [5].

Сенсорна інтеграція відіграє вирішальну роль у формуванні основ комунікативної компетентності. На думку Дж. Айрс, адекватна сенсорна обробка є основою для розвитку мови, соціальної взаємодії, а також когнітивних функцій [1]. Це означає, що вдосконалення сенсорної обробки може сприяти покращенню комунікативних навичок та, відповідно, соціалізації осіб з інтелектуальними порушеннями.

Комунікація визнана фундаментальним елементом психічного розвитку особистості, важливим чинником формування ідентичності та основним видом людської діяльності, спрямованого на самопізнання через взаємодію з іншими [8]. Соціо-комунікативні уміння представляють собою комплекс здібностей, основна функція яких полягає у створенні продуктивної взаємодії з оточенням. Ефективність такої взаємодії залежить від багатьох чинників, включаючи емоційну відкритість, емпатію, здатність до співпереживання та розуміння соціальних норм і правил [8].

Інклюзивна освіта виступає як один з основних інструментів інтеграції осіб з інтелектуальними порушеннями в суспільство. Вона дозволяє не тільки адаптувати навчальний процес до потреб таких учнів, але й створює умови для їх взаємодії з однолітками з нормотиповим розвитком, сприяючи взаємному розумінню та повазі [4]. Програми інклюзивної освіти часто включають заходи, спрямовані на розвиток сенсорної інтеграції, такі як арт-терапія, музикотерапія, а також спеціалізовані вправи та ігри [6].

Технології також відіграють важливу роль у покращенні комунікативних навичок осіб з інтелектуальними порушеннями. Сучасні програми та додатки можуть бути адаптовані до індивідуальних потреб користувача, пропонуючи інтерактивні завдання для розвитку мовлення, підвищення розуміння емоцій і соціальних сигналів, а також вдосконалення сенсорної інтеграції [9]. Використання таких інструментів може значно спростити процес навчання та соціалізації, роблячи його більш індивідуалізованим та ефективним.

Основною метою досліджень у цій галузі є розробка та впровадження комплексних програм, спрямованих на покращення якості життя осіб з інтелектуальними порушеннями через розвиток їх комунікативних навичок і соціальної адаптації. Це вимагає співпраці фахівців різних напрямків: психологів, педагогів, логопедів, соціальних працівників, а також розробників освітніх та технологічних програм/додатків [10]. Тільки через таку взаємодію можна досягти значного прогресу в інтеграції осіб з інтелектуальними порушеннями в суспільство, забезпечивши їм можливість повноцінного життя та самореалізації.

Особи з інтелектуальними порушеннями часто стикаються з когнітивними розладами, що є результатом органічного ушкодження головного мозку. Ці порушення можуть включати проблеми з пам'яттю, мисленням, увагою, а також зі сприйняттям і обробкою сенсорної інформації [6]. Зміни в структурі психіки та особистості в цілому можуть впливати на соціальну адаптацію та комунікативні навички, що робить інтеграцію в суспільство складнішою задачею.

У сфері сучасної логопедії зростає кількість дітей з комплексними формами порушень, серед яких особливе місце займає дисфункція сенсорної інтеграції. Це порушення ускладнює логопедичну інтервенцію, адже вимагає індивідуалізованого підходу до кожної дитини, особливо коли мова йде про дітей з помірним ступенем інтелектуальної відсталості [3]. Для таких дітей характерний переважно невербальний спосіб комунікації, що вимагає від фахівців не тільки розуміння специфіки їхнього стану, але й розробки ефективних методів корекції та навчання.

Ключовим завданням у роботі з такими дітьми є формування комунікативної компетенції. Сучасні дослідження підкреслюють значення інтеграції сенсорних методів у корекційні програми. Зокрема, використання елементів сенсорної інтеграції може значно покращити результати логопедичної роботи, сприяючи кращому сприйняттю і обробці інформації, що, у свою чергу, поліпшує здатність до навчання та комунікації [3].

Сенсорно-інтеграційна терапія, як частина комплексного підходу, включає ряд вправ та активностей, спрямованих на розвиток здатності дитини інтегрувати сенсорну інформацію. Це може включати тактильні вправи, вправи на рівновагу, координацію та моторику, а також спеціалізовані заняття, спрямовані на підвищення чутливості до різних видів стимулів [10]. Ефективність таких програм доведена численними

дослідженнями, які вказують на покращення не тільки в сенсорній інтеграції, але й у соціальній адаптації та освітньому процесі.

Однак, необхідно враховувати, що успіх терапії залежить від індивідуальних особливостей кожної дитини. Тому діагностичний процес має бути глибоким і всебічним, залучаючи не тільки логопедів, але й психологів, педагогів, а також лікарів-неврологів. Такий мультидисциплінарний підхід дозволяє створити найбільш повне уявлення про стан дитини та вибрати найбільш ефективні методи корекції та розвитку [9].

У сучасній логопедичній практиці спостерігається зростання чисельності дітей зі складними формами порушень, включаючи дисфункцію сенсорної інтеграції. Ця проблема ускладнює проведення логопедичної інтервенції, адже традиційні методи можуть бути неефективними в таких випадках. Дослідження вказують на необхідність розробки та впровадження інноваційних підходів, спрямованих на поліпшення сенсорної інтеграції, як засобу формування комунікативної компетентності дітей з інтелектуальними порушеннями [6].

Основною метою корекційної роботи є формування та розвиток комунікативної компетентності, що включає в себе вміння вступати в соціальні взаємодії, розуміти та висловлювати власні потреби та емоції, а також інтерпретувати соціальні сигнали оточуючих. У цьому контексті застосування методик, заснованих на принципах сенсорної інтеграції, дозволяє розширити можливості для корекції та адаптації, сприяючи інтеграції дитини в соціальне середовище [8].

Інтегровані програми, які включають елементи сенсорної інтеграції, мають бути спрямовані не тільки на покращення сенсорного сприйняття, але й на розвиток мовленнєвих навичок та соціальної взаємодії. Програми можуть включати використання спеціально розроблених ігор, що стимулюють сенсорний розвиток, та навчальних занять з акцентом на взаємодії, що сприяють формуванню навичок спілкування [4].

Дослідження показують, що індивідуалізований підхід у корекційній роботі з дітьми, що мають порушення сенсорної інтеграції, є ключовим для досягнення позитивних результатів. Важливою умовою ефективності є тісна співпраця між фахівцями різних профілів.

В контексті сучасних досліджень та практичного досвіду в області логопедії, важливо розуміти взаємозв'язок між мовленнєвим розвитком і сенсомоторними процесами в осіб з інтелектуальними порушеннями. Порушення в розвитку сенсомоторних функцій, такі як недостатне

формування сенсомоторного образу об'єктів або явищ, мають прямий вплив на здатність дитини розвивати сенсорні концепції, що є критично важливими для формування словесних концептів. Ця проблематика підкреслює значення сенсорно-інтегративних підходів у логопедичній роботі, адаптованих до специфічних потреб цієї категорії дітей [3].

Сенсорна інтеграція визначається як неврологічний процес, через який організм організує відчуття з внутрішнього та зовнішнього середовища, щоб забезпечити адекватну відповідь на навколишні подразники. У дітей з порушеннями сенсорної інтеграції спостерігається низка симптомів, включаючи аномалії чутливості до сенсорних стимулів, проблеми з м'язовим тонусом та координацією, утруднення в концентрації уваги, соціальної взаємодії та загальному розвитку мови [3].

Відповідно до потреб таких дітей, розроблені методики, що інтегрують сенсорні вправи та технології в логопедичну роботу, мають на меті не лише покращення мовленнєвих навичок, але й загальне стимулювання сенсорного розвитку. Спеціалізоване середовище логопедичного кабінету, оснащене елементами сенсорної кімнати, створює унікальні умови для комплексного терапевтичного впливу, спрямованого на розвиток сенсорної інтеграції та мовленнєвих здібностей [4].

Взаємозв'язок мовленнєвого та сенсомоторного розвитку є фундаментальним принципом, який лежить в основі роботи з дітьми, що мають інтелектуальні обмеження. Недостатнє формування сенсомоторного образу об'єкта або явища може істотно обмежити можливості дитини у розвитку сенсорних концепцій, необхідних для формування словесних концептів. Ця проблематика зумовлює необхідність розробки та застосування спеціалізованих методик і технологій, здатних надати логопедичній роботі сенсорно-інтегративний характер [6].

Для ефективного розвитку сенсомоторного образу важливо створити умови, що дозволяють дитині активно досліджувати оточення через різноманітний сенсорний досвід. Використання спеціалізованого обладнання у логопедичному кабінеті, наприклад, елементів сенсорної кімнати, сприяє створенню багатогранного сенсорного досвіду. Це може включати тактильні панелі, візуальні та звукові стимули, а також обладнання для розвитку вестибулярної системи, як-от гойдалки, балансувальні дошки [9].

Комплекс заходів корекції, спрямований на розвиток сенсорної інтеграції, включає:

1) Розвиток постави та схеми тіла. Це досягається через вправи та ігри, які спонукають дитину до активного використання різних груп м'язів, покращуючи тим самим її фізичну координацію та баланс.

2) Стимуляція вестибулярної чутливості. Включення активностей, що стимулюють вестибулярну систему, таких як гойдалки або обертання, сприяє покращенню рівноваги та просторової орієнтації.

3) Вдосконалення сприйняття відчуттів. Робота з різноманітними текстурами, температурами та іншими сенсорними матеріалами допомагає дитині розвинути тактильне сприйняття.

4) Розвиток праксичних навичок. Заняття, що включають виконання певних дій або задач, сприяють покращенню моторики та координації рухів.

5) Покращення сприйняття. Вправи на розрізнення кольорів, форм, розмірів та інших візуальних характеристик об'єктів сприяють розвитку візуального сприйняття.

6) Формування предметної діяльності. Використання предметів для виконання певних завдань сприяє розвитку розуміння функціонального призначення предметів та їх використання у повсякденному житті.

7) Розвиток імітаційних здібностей. Ігри та заняття, що передбачають імітацію дій, звуків або поведінки. Імітація дій дорослих та однолітків в іграх та під час занять сприяє соціалізації та навчанню мовленнєвих моделей.

Використання цих підходів у комплексі дозволяє не тільки коригувати існуючі порушення, але й стимулювати загальний розвиток дитини, включаючи мовленнєвий та комунікативний розвиток. Практична реалізація такого комплексного підходу вимагає від фахівців глибоких знань у галузі сенсорної інтеграції, мовленнєвої терапії, а також творчого підходу до планування та проведення занять.

Корекційна робота з дітьми, що мають порушення сенсорної інтеграції, вимагає інтегрованого підходу, який враховує унікальні потреби кожної дитини. Через це, крім стандартних методів логопедії та дефектології, застосування принципів сенсорної інтеграції може значно покращити результати корекційної роботи, сприяючи повноцінному розвитку дитини в соціальному та особистісному аспектах.

Арт-терапія як метод корекційної педагогіки та психотерапії знайшла своє застосування в роботі з особами, що мають порушення сенсорної інтеграції, включаючи дітей та дорослих з інтелектуальними порушеннями. Використання арт-терапії спрямоване на розвиток і покращення комунікативних навичок через невербальні засоби виразності, такі як малювання, ліплення, робота з піском, музикотерапія та інші творчі діяльності. Цей підхід допомагає обійти мовні бар'єри, з якими стикаються особи з порушеннями розвитку, і забезпечити альтернативний спосіб вираження емоцій, думок та ідей [10].

Арт-терапія базується на припущенні, що творчий самовираз є природним процесом, котрий має терапевтичну цінність, здатний сприяти емоційному розвантаженню, самопізнанню та розвитку особистості. У контексті сенсорної інтеграції, арт-терапія використовується для стимулювання сенсорних систем через різноманітні творчі активності, що, у свою чергу, впливає на здатність до сприйняття, обробки та інтеграції сенсорної інформації. Це допомагає поліпшити концентрацію уваги, координацію, моторику, а також розвиває мовленнєві та комунікативні навички [2].

Комунікація в арт-терапії не обмежується словесним спілкуванням; вона охоплює широкий спектр невербальних засобів виразу, що дозволяє особам з інтелектуальними порушеннями ефективніше взаємодіяти з оточуючими. Через творчість учасники можуть виражати свої почуття, емоції та досвід, який важко передати словами, сприяючи таким чином зростанню самооцінки та самовираження. Арт-терапевтичні заняття спрямовані на створення безпечного та прийняттого середовища, де кожен учасник може експериментувати, ризикувати та відкривати нові способи самовираження без страху критики чи нерозуміння.

Арт-терапія спрямована на розвиток внутрішнього світу особи через зовнішні виразні засоби. У контексті сенсорної інтеграції, цей підхід допомагає особам з інтелектуальними порушеннями краще адаптуватися до зовнішнього середовища, покращуючи обробку сенсорної інформації. Через художній процес, індивіди мають змогу досліджувати та виражати свої почуття, думки та переживання, що сприяє зниженню рівня стресу та анксіозності, покращенню самопочуття та самовираженню.

Комунікативні навички не обмежуються лише мовленням; вони також включають невербальні засоби спілкування, такі як жести, міміка, та художні образи. Арт-терапія пропонує особам з інтелектуальними порушеннями можливість виражати себе через невербальні канали,

надаючи їм альтернативні способи комунікації. Це особливо важливо для тих, хто має труднощі з традиційними формами мовлення. Через художню діяльність, діти та дорослі навчаються інтерпретувати символи та образи, що розвиває їхні здібності до абстрактного мислення, покращує розуміння навколишнього світу та сприяє розвитку мовленнєвих навичок.

Техніки арт-терапії для стимуляції сенсорного розвитку

1. Малювання та ліплення. Ці види діяльності стимулюють тактильні відчуття та моторику рук, що є важливим для розвитку дрібної моторики та координації. Використання різноманітних матеріалів (фарби, пластилін, глина) дозволяє дітям досліджувати текстури, форми та кольори, підвищуючи їх сенсорну чутливість.

2. Робота з піском. Ця техніка включає створення образів і сцен у пісочниці, що сприяє візуальному та тактильному сприйняттю. Робота з піском може допомогти у вирішенні внутрішніх конфліктів, розвитку креативності та емоційному розвантаженні.

3. Музикотерапія. Слухання та створення музики стимулює слухові сенсори, покращуючи здатність до сприйняття та обробки звукової інформації. Музика також може слугувати засобом для вираження емоцій та почуттів, надаючи нові шляхи для комунікації.

4. Театральні ігри. Участь у театральних постановках та іграх допомагає розвивати імітаційні здібності, вміння працювати в команді та виражати себе через рух та міміку. Такі заняття сприяють розвитку емоційного інтелекту та соціальних навичок.

Висновок і перспективи подальших досліджень. У контексті досліджень та практичного застосування сенсорної інтеграції для покращення комунікативних навичок у дітей з інтелектуальними порушеннями, важливо підкреслити її значущість і ефективність. Сенсорна інтеграція, як метод, що сприяє адекватній обробці сенсорної інформації з різних джерел, відіграє вирішальну роль у формуванні основ комунікативної компетентності, а також в розвитку мовлення, соціальної взаємодії та адаптивної поведінки. Ця робота підкреслює важливість інтегрованого підходу, який об'єднує сенсорну інтеграцію з іншими корекційно-розвивальними заходами, демонструючи позитивний вплив на комплексний розвиток дитини, особливо на формування її мовленнєвих та комунікативних навичок.

Подальші дослідження мають зосередитись на детальному аналізі взаємозв'язку між специфічними сенсорними дефіцитами та конкретними труднощами в комунікації. Це дозволить розробити більш цілеспрямовані інтервенційні програми, які будуть точно націлені на вдосконалення тих аспектів мовлення та комунікації, які найбільше страждають через сенсорні порушення.

Другий напрямок полягає у розробці та валідації інструментів оцінювання, що дозволяють точно вимірювати вплив сенсорно-інтегративних втручань на розвиток комунікативних навичок у дітей з інтелектуальними порушеннями. Такі інструменти повинні враховувати широкий спектр комунікативних аспектів, включаючи невербальні засоби комунікації, мовленнєве розуміння та вироблення мовлення.

Третій напрямок включає дослідження впливу різних середовищ на ефективність сенсорно-інтегративних втручань. Це може включати аналіз різниці між індивідуальними та груповими заняттями, вплив домашнього середовища, а також використання цифрових технологій.

Завершуючи, важливо підкреслити необхідність розвитку міжнародного співробітництва у галузі досліджень сенсорної інтеграції, що дозволить обмінюватися знаннями та досвідом між фахівцями з різних країн. Такий підхід сприятиме розробці глобальних стандартів оцінювання та втручання, а також підвищенню якості допомоги дітям з інтелектуальними порушеннями на міжнародному рівні.

Список використаних джерел

1. Айрес Е. Джин, за участю Джеффа Роббінса Дитина і сенсорна інтеграція. Розуміння прихованих проблем розвитку з практичними рекомендаціями для батьків і спеціалістів. 3-тє видання / Е. Джин Айрес за участю Джеффа Роббінса. Київ: Вид. «Центр учбової літератури», 2022. 327 с.
2. Барретт Л. 7 1/2 уроків про мозок. Харків: Видавництво Клуб Сімейного Дозвілля (КСД), 2021. 208 с.
3. Боряк О. В., Чобанян А. В. Робота з батьками немовленневих дітей. Педагогічні науки: теорія та практика. 2021. № 2 (38). С. 81-84. DOI <https://doi.org/10.26661/2522-4360-2021-2-12>
4. Висоцька А.М., Гладченко І.В., Супрун М.О. Соціалізація дитини з обмеженими розумовими можливостями в сучасному освітньому вимірі: нав.-метод. посіб. Ін-т спец. педагогіки НАПН України. Київ, 2014. 112 с.
5. Чобанян А.В., Колишкіна А.П. Результати дослідження комунікативної компетентності старших дошкільників з